

EGY FÉLBESZAKADT PÁRBESZÉD

A háború még véget sem ért, amikor az USA-ban a keresztény és zsidó együttműködésre létrejött szervezetek konferenciát hívtak össze (1944), és elhatározták, hogy kapcsolatokat építenek ki más országok hasonló célú szervezeteivel. A következő állomás az Oxfordi Konferencia (1946. augusztus) volt, ahol a résztvevők hármast tűztek maguk elé: 1) a zsidó problémákat az alapvető emberi jogok és kötelességek figyelembevételével a szabadság, igazság és felelősség jegyében tárgyalják meg, 2) munkájukhoz vezérelyként szolgáló alapigazságokat fogalmaznak meg, 3) az elfogadott elvek gyakorlatra váltása érdekében egy éven belül sürgősségi konferenciát hívnak össze.

A konferencia megszervezésére hatfős ideiglenes szervező bizottságot jelöltek ki, amely komoly előkészítő munkát végzett a konferencia résztvevőinek felkutatásában és a helyszín (Seelisberg) megválasztásában.

A meghívást a világ különböző országaiból mintegy 60 küldött fogadta el. A szervezők előzetes tárgyalásokat folytattak a Vatikánban, melynek eredményeként megfigyelői minőségben — Calliste Lopinot ferences atya révén — a vatikáni államtitkárság is képviseltette magát.

A Seelisbergi Konferencia

Az 1947. július 29-e és augusztus 5-e között *International Emergency Conference to Combat Antisemitism* címmel tartott *Seelisbergi Konferencia* a keresztény–zsidó párbeszéd történetében mérföldkőnek számít. Az elsők között nézett szembe azzal a ténnyel, hogy a politikai fegyverrel kovácsolt antiszemitizmus „nemcsak a zsidóság létét — amely ellen elsősorban irányul — fenyegeti, hanem ugyanolyan mértékben veszélyezteti a népek függetlenségét, valamint a keresztény és demokratikus élet alapjait”. Ezt megakadályozandó, szükséges a) megvizsgálni az antiszemitizmus jelenlegi elterjedésének fokát, intenzitásának okait és a háború után tapasztalható fokozódásának motívumait; b) tervet készíteni az okok és hatásainak megszüntetésére.

A konferencia öt bizottságban folytatta munkáját: az I. számú bizottság az egyes bizottságok munkálatait hangolta össze, a II. számú az iskolai és egyetemi feladatokkal (nevelésügyi kérdésekkel), a III. számú az egyházi feladatokkal, a IV. számú a társadalmi feladatokkal és az V. számú bizottság a kormányzati kapcsolatokkal foglalkozott.

A hatékonyság növelése érdekében a javaslatokat három fázisban tárgyalták: miután a küldöt-

tek benyújtották jelentéseiket, az egyes bizottságok megvitatták és elkészítették javaslataikat; végül a plenáris ülés elé terjesztették, ahol az esetleges javításokkal — az illetékes bizottság javaslatára — elfogadták őket. Maga a *Seelisbergi Konferencia 10 Pontja* is hasonló eljárás keretében született: az egyházi bizottság katolikus, protestáns és zsidó tagjai először külön-külön javaslatokat fogalmaztak meg, utána átbeszélték és összehangolták elgondolásaikat, és végül 7 pontos közös javaslatként a plenáris ülésre beterjesztették, ahol azt az I., II., IV. és V. bizottság szövegrészével és további 3 ponttal kiegészítették. A 10 pontos javaslatot csak azt követően hozták nyilvánosságra, miután a különböző egyházak és a Vatikán áttanulmányozta, és nem emeltek kifogást ellene.

Már a Seelisbergi Konferencián felvetődött, hogy az antiszemitizmus elleni küzdelem összehangolására genfi székhellyel létrehozzák a Keresztények és Zsidók Nemzetközi Tanácsát (KZsNT). A konkrét intézkedéseket az USA-beli *National Conference of Christians and Jews* 1947. október 28-án, valamint az angliai *Council of Christians and Jews* 1947. november 6-án kelt határozatai készítették elő. A véglegesítésre a következő konferencián Fribourgban (1948) került volna sor, de a vallási relativizmus veszélye miatt a Vatikán kifogásokat emelt, illetőleg az amerikai Keresztények és Zsidók Nemzeti Tanácsa nem vállalta a finanszírozást. Ezért átmeneti megoldásként egy *Nemzetközi Konzultatív Bizottság*ot hoztak létre.

A magyar tagozat szervezeti struktúrája

Magyarországon a keresztény–zsidó párbeszéd előmozdítására korábban is voltak kezdeményezések. Például az *International Hebrew Christian Alliance* (protestáns civil kezdeményezés) 1936-ban Budapesten rendezte V. kongresszusát... 1946-ban a Magyar Szent Kereszt Egyesület (MSzKE) javaslatot nyújtott be a Washingtonban székelő amerikai püspöki kar főtítkárságához egy konvertita zsidó világszövetség megalakítására. Ezzel párhuzamosan Radisics Elemér külügyminiszteri osztályfőnök (1948-tól az MSzKE választmányi tagja) Társadalmi Megbékélés Tanácsa (TMB) néven kísérletet tett a keresztény–zsidó párbeszéd felélesztésére. A bizottsághoz katolikus részről hivatalosan senki sem csatlakozott. A TMB az egyesületi működéséhez szükséges engedélyeket nem tudta beszerezni, ezért 1947 szeptemberében megszűnt.

A Seelisbergi Konferencia viszont új perspektívát ígért, amit a magyar katolikus egyházi veze-

tők is méltányoltak. A püspöki kar 1947. december 17-i tanácskozásán Hamvas Endre csanádi püspök előterjesztésében foglalkozott a témával, és azt a döntést hozta, hogy a) az antiszemitizmus elleni küzdelemhez szükség van katolikus bizottság létrehozására, illetőleg az országos tanácsban való részvételre; b) az egész ügygel az MSzKE-t és „protektorát”, Hamvas Endre csanádi püspököt bízta meg.

A KZsNT *magyar tagozata* (magyar seelisbergi bizottság) 1948. február 26-án alakult meg a katolikus, a református, az evangélikus, az unitárius és az izraelita egyház képviselőiből. Az ügyvezető alelnöki tisztséget Radisics Elemér nyugalmazott miniszteri osztályfőnök töltötte be, az egyes egyházak 2–2 főt delegáltak, a kormányzat részéről a kultuszminiszter 2 főt, a külügyminiszter és a belügyminiszter 1–1 főt küldhetett a tagozatba. A katolikus egyházi vezetés hivatalból Ibrányi Ferenc egyetemi tanárt és Folba János vezéresperest delegálta. A Magyar Szent Kereszt Egyesület részéről egy-egy ülésen részt vett Tost Barna egyházi elnök, Schrotty Pál ferences tartományfőnök, Molnár Kálmán egyetemi magántanár, Juhász Vilmos egyetemi magántanár és Nádas Viktor ügyvezető társelnök. Bekapcsolódott a munkába Sík Sándor és Albert István piarista tanár. A tagozat az üléseket többnyire az MSzKE székhelyén (Budapest, VIII. Múzeum körút 10.) tartotta.

A magyar tagozat tanácskozási bizalmas jellegűek voltak. Onállóan nem intézkedhetett, ellenben a hozott határozatokat — a szükséghez képest — intézkedés, hozzászólás, jóváhagyás vagy véleményezés céljából megküldte az illetékes kormányzati hatóságoknak, valamint az egyházi tanulmányi bizottságok útján az egyházi hatóságoknak.

Szintén az alakuló ülésen határoztak arról, hogy felekezetenként *egyházi tanulmányi bizottságot* alakítanak, amely összekötő kapocs szerepét tölti be az egyes egyházak és a tagozat között. A bizottságok létszámát és ügyrendjét maguk az egyházak saját hatáskörükben állapították meg. A katolikus bizottság — a körülményeket mérlegelve — keretet alakított ki az MSzKE tagjaiból és az egyesületen kívül álló személyek közül; a keret tagja lett a tagozatba delegáltakon kívül Fischer Antal egyetemi magántanár, Móra Mihály egyetemi tanár, Móra Zoltán ügyvéd, Gábor Miklós ügyvéd, Parragi György országgyűlési képviselő, Boér Miklós miniszteri tanácsos, Kardas József jezsuita és Pusztakovácsy Egon táblabíró.

A magyar tagozat döntött arról is, hogy felvételét kéri a genfi székhelyű Keresztények és Zsidók Nemzetközi Tanácsába. A felvételi kérelmére válasz sohasem érkezett...

Résztevők és célközönség

Okkal merül fel a kérdés: kik voltak a konferenciák résztvevői és milyen célközönséget szándékoztak megnyerni az ügynek. — Ami a résztvevőket illeti: az USA-ban, Angliában, Kanadában, Dél-Afrikában és Svájcban már működtek Tanácsok a keresztény–zsidó párbeszéd folytatására és az antiszemitizmus elleni küzdelemre. A konferencia tagjainak egy részét ők delegálták. De a szervezők ismertebb személyeket is meghívtak — hívőket és ateistákat egyaránt, akik régóta foglalkoztak a problémával, illetőleg olyan országokból, amelyek érintettek voltak a zsidóüldözésekben. Magyarországról például Herskovits Fábrián rabbi vett részt a Seelisbergi Konferencián. (Mások nem kaptak kiutazási engedélyt.) Az 1948 júliusában rendezett Fribourgi Konferencián a megalakult nemzeti tagozatok delegáltak küldötteket, de találhatók — bár kisebb létszámban, mint Seelisbergben — meghívott vendégek is. A résztvevők mindkét konferencián saját álláspontjait fogalmazták meg.

A célközönségre vonatkozóan a konferencia résztvevői elismerték, hogy „a vallással és az istentisztelettel kapcsolatos kérdésekben mélyreható eltérések vannak közöttük”, de az igazságosság és a testvéri szeretet jegyében lehetséges az együttműködés (a KZsNT *Alkotmánytervezete*, Bevezetés). Megállapították továbbá, hogy a zsidóság részéről célközönségnek az a réteg számít „aki nem tekinti »tehernek« a zsidóságot, hanem (...) a zsidóság hagyományainak folytatásával zsidó szellemben akar tovább élni” (*Jelentés a konferenciáról*).

A katolikus egyházi vezetők hazánkban akceptálták a fentieket, de a híveikre vonatkozóan hangsúlyozták, hogy: 1) nem célozhatják meg a) a lelkibetegeket (nekik orvosi kezelésre van szükségük), b) az önző és kapzsi egyéneket (ugyanis velük szemben a szellemi fegyverek hatástalannak, ezért átmenetileg ki kell őket kapcsolni a békés megértést szolgáló munkából); viszont 2) vannak *jóhiszemű emberek*, akik körében céltudatos munkával eredmény érhető el.

Árnyak az együttműködésben

Amint a Radisics Elemér ügyvezető alelnök és Mindszenty József bíboros, esztergomi érsek között folytatott levelezésből kiderül, a sikeres párbeszéd szempontjából súlyos problémák merültek fel. Többek között a seelisbergi pontok egyoldalúsága és a zsidóság önvizsgálatának elmaradása miatt. Az 1947. december 13-án kelt fogalmazvány egyértelműen a párbeszédben való aktív részvétel feltételül szabta, hogy „a zsidók is ismerjék be hibáikat és tartózkodjanak a keresztények elleni bosszúcselékedetektől”, amit — úgy tűnt — a zsidó fél elfogad.

A magyar tagozat indulása körüli időkben komoly pengéváltásokra került sor a zsidó, a katolikus és a református fél egyes tagjai között. Zsidó részről — elsősorban Herskovits Fábán révén — kifogásolták a védekezést [„akik hibát követtek el (tudniillik zsidókkal szemben), nem mint keresztények követték el”], a Seelisberggel kapcsolatban tett püspöki nyilatkozatokat (például Hamvas püspök beszédét), továbbá felrötták, hogy a katolikus egyház folytatja a zsidó misszióját (a háború után mintegy kétezren tértek át katolikus hitre), felhánytorgatták a Sas-hegyen (a Notre-Dame de Sion zárdában) 1947. június 30-án rendezett konvertita kongresszust... Újabb vitapontok keletkeztek a *Fribourgi Konferencián* (1948. július 21–27.) történet miatt. A magyar kormány például megakadályozta, hogy katolikus küldött vehessen részt a konferencián, illetve késleltette Herskovits Fábán rabbi, Pákozdy László református egyetemi tanár és Radisics Elemér ügyvezető alelnök kiküldetését. (Radisics Elemér csak a konferencia végére jutott el Fribourgba.) A konferencián Herskovits Fábán támadta a magyar katolikus egyház híveit a kereszt viselése miatt (kijelentette például, hogy a kereszt „igen gyakran a leplezett antiszemitizmus, a gyűlölet demonstrációja”), több püspök megnyilatkozását a zsidókérdésben; kifogás tárgyává tette, hogy a magyar katolikus egyház nem akar politikai kérdésekben megnyilatkozni, Pákozdy László pedig bizonyos összefüggésekben elítélően nyilatkozott a katolikus egyház iskolapolitikájáról, Mindszenty József hercegprímásnak a demokráciáról alkotott nézeteiről... De volt olyan zsidó rabbi, aki bejelentette, hogy nem akar többet konvertitákkal érintkezni.

A közvetlen szóbeli és írásbeli érintkezések révén azonban el tudták oszlatni vagy oldani lehetett a feszültségeket. Herskovits Fábán rabbi például levelet váltott Hamvas Endre püspökkel, és így tisztázták a vitás pontokat. Pákozdy László egyetemi tanár a tagozat 1948. október 11-i ülésén szóban és írásban exkuzálta magát, és a körülményeknek tulajdonította a félreértéseket...

Végkifejlet

A magyar tagozat és a párbeszéd további sorsát a jelzett árnyak csupán előrevetítették. A katolikusok részvételét az együttműködésben döntően befolyásolta, hogy 1949-ben több egyházi személyt áthelyeztek, Ibrányi Ferenc pápai kamarás külföldre távozott, az illetékes egyházi vezetés pedig nem hagyta jóvá a betegség miatt távollevő, vagy külföldre távozott, illetve Budapestről vidékre diszponált személyek helyébe újak kinevezését.

A politikai események, a hidegháború, valamint a genfi székhelyű Nemzetközi Tanács működésének problémái szintén kihatottak a magyar vi-

szonyokra. A végső kegyelemdöfést a reformátusok 1949 novemberében tett bejelentése adta: a magyar tagozat munkáját egy arra alkalmas ideig szüneteltetni kell — mondták. A katolikus tanulmányi bizottság az 1949. november 24-i, a magyar tagozat pedig az 1949. december 5-i ülésén foglalkozott a bejelentéssel. A jelenlevők elhatározták, hogy a szervezetet új alapokra helyezik, és a magyar tagozat nevét „Keresztény–Zsidó Együttműködés Bizottságára” változtatják.

A püspöki kar nevében Grósz József kalocsai érsek 7716/949. számú levelében azonban közölte Radisics Elemérrel, a magyar tagozat ügyvezető alelnökével, hogy a püspöki kar nem delegál püspököt a tagozatba, sem tagokat az alakítandó új szervezetbe. A rendelkezésére álló adatok alapján ugyanis „megállapította, hogy 1) a »Keresztény–Zsidó Együttműködés Bizottsága« felekezeti társadalmi szervezet [lenne], amely nem áll az egyházi hierarchia joghatósága alatt, 2) a katolikus tanulmányi bizottság a szervezetnek albizottságféléje [volna], amely tanulmányoz, javasol, indítványoz és javaslatait, határozatait a közös bizottság elé terjeszti, amelyben többségben vannak a nemkatolikusok, és amely a katolikus tanulmányi bizottság javaslatait, határozatait természetesen módosíthatja, el is vetheti. Egy ilyen szervet nem lehet az egyház, illetve a hierarchia hivatalos tekintélyével felruházni” (KFL 1258/1950).

Ezzel a határozattal a keresztény–zsidó párbeszéd megszakadt, és háború utáni korszaka lezárult.

Eredmények

Mindezen viták ellenére a katolikus bizottság két ponton is jelentős lépéseket tett a párbeszéd sikere érdekében: az egyik — a magyar tagozat 1948. június 20-ra Békenapot javasolt, amelyre a bizottság Felhívás-tervezetet készített; a másik — döntés született arról, hogy a Seelisbergi Konferencia pontjaihoz a római katolikus egyház felfogását tükröző füzetet állít össze népszerűsítő stílusban. Ezzel a munkával Albert István piarista atyát bízták meg. A dokumentumot az alábbiakban tesszük közzé.

BALOGH GÁBOR

Gondolatok a Seelisbergi Konferencia pontjaihoz

A római katolikus felfogás tükrében¹
Budapest, 1949.

A SEELISBERGI KONFERENCIA 10 PONTJA

A keresztény és zsidó kiküldötteknek 1947 júliusában, Seelisbergben (Svájc) összegyűlt nemzetközi közös konferenciája az alábbi határozatot hozta:

— A közelmúltban tanúi voltunk az antiszemitizmus oly fokú kitörésének, amely több millió, keresztények között élő zsidó üldözését és pusztulását eredményezte.

— Az üldözötteket és az üldözőket ért katasztrófa ellenére — s ez a katasztrófa érzékelteti a zsidó probléma aggasztó komolyságát és megoldásának sürgősségét — az antiszemitizmus nemcsak nem vesztett semmit erejéből, de ma már az emberiség mind nagyobb területeit fenyegeti és éri el, megmérgezi a keresztények lelkét s oly hiba felé ragadja őket, melynek következményei különösen pusztítóak lehetnek.

— Kétségtelen, hogy a keresztény egyházak számtalanszor keresztényellenes érzésnek nyilvánították az antiszemitizmust, mégis megütőközéssel tapasztaljuk, hogy a Szeretet Evangéliumának kétévezreden át való hirdetése sem volt elegendő ahhoz, hogy megakadályozza a keresztények között a Jézus népe ellen való gyűlölet és megvetés érzésének legkülönbözőbb formák között való megnyilvánulását.

— Mindez nem történhetne meg, ha minden keresztény hű lenne Jézus Krisztusnak az Isten irgalmasságáról és a felebaráti szeretetről mondott szavaihoz. Ennek a hűségnek öntudatos akarattal kerülnie kellene a keresztény felfogásnak minden oly értelmezését, vagy oly hirdetését, amely bárminő formában kedvez az antiszemitizmus kialakulásának. El kell ismernünk, hogy — sajnos — ez az akarat gyakran nem volt eléggé éber.

— Éppen ezért az Egyházakhoz fordulunk és felhívjuk figyelmüket erre az aggodalmat keltő helyzetre. Hisszük és reméljük, hogy híveinknek megjelölik az utat, miképpen kell a zsidókkal kapcsolatban kiküszöbölniük minden oly érzést, amelyet a tanítás vagy a keresztény hithirdetések során téves, pontatlan vagy kétértelmű magyarázatok vagy bemutatások kelthetnek, másfelől miképpen erősíthetik a felebaráti szeretetet az Ó-Szövetségnek oly kegyetlenül megpróbált népe iránt.

— Úgy hisszük, elősegítheti ennek az üdvös eredménynek elérését, ha ragaszkodunk az alábbi pontokhoz:

1. Emlékeztessük a híveket arra, hogy ugyanaz az Élő Isten beszél hozzánk valamennyiünkhöz mind az Ó-, mind pedig az Új-Szövetségben.

2. Emlékeztessük a híveket arra, hogy Jézus a zsidó Dávid nemzetségéből származó zsidó szűztől született és hogy örök szeretetében és bűnbocsánatában magához ölelte mind saját népét, mind pedig az egész világot.

3. Emlékeztessük a híveket arra, hogy az első tanítványok az Apostolok és az első mártírok zsidók voltak.

4. Emlékeztessük a híveket arra, hogy a kereszténységnek alapítója: Istennek és felebará-

tunknak szeretete, — melyet már az Ó-Szövetség is hirdetett és melyt Jézus megerősített — egyformán kötelezi mind a keresztényeket, mind pedig a zsidókat az emberi együttélés minden vonatkozásában.

5. Kerüljük a bibliai vagy Biblia utáni judaizmusnak kisebbitését csak azért, hogy ezzel a kereszténység jelentőségét emeljük.

6. Kerüljük, hogy a «zsidó» szót «Jézus ellenségei» értelemben használjuk, vagy hogy a «Jézus ellenségei» szavakkal a zsidó nép egyetemét illessük.

7. Kerüljük, hogy Jézus Krisztus kínszenvedésének történetét akképpen adjuk elő, hogy Jézus haláláért a gyűlölség egyedül a zsidókra essék. Jézus haláláért nem egyedül a zsidók felelősek, mert a mindannyiunkat megváltó Kereszt kinyilatkoztatása értelmében Jézus valamennyiünk bűne miatt halt meg.

8. Kerüljük ismertetését annak a Szentírásban található és a felizgatott tömeg által kiabált átkozódásnak: «Vére hulljon mireánk és gyermekeinkre», anélkül, hogy hozzátennők: ez a felkiáltás nem diadalmaskodhatik Jézusnak mindennél erősebb imádsága fölött: «Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek».

9. Ne adjunk hitelt annak az istentelen véleménynek, hogy a zsidó nép megvetett, elátkozott és szenvedésekre kárhozott nép.

10. Ne beszéljünk a zsidókról akként, mintha nem ők lettek volna az Egyház első hívei.

A seelisbergi konferenciának ezeket a megszívlelésre méltó pontjait, — mint azt a múlt esztendőben összegyűlt friburgi nemzetközi konferencián közzétették, — jóváhagyóan tudomásul vette a római Szentszék, mind pedig a református, evangélikus és unitárius Egyházak vezetésége.

Gondolatok a seelisbergi konferencia

pontjaihoz

Római katolikus felfogás

Kétségtelen, hogy a keresztény népek egyetemében a krisztusi tanítás lényegének mélyebb megértéséből táplálkozik az a törekvés, hogy keressék az útját annak, miképpen lehetne közelebb hozni az embert az emberhez, hogyan lehetne a gyűlölet válaszfalának lerombolásával megszüntetni minden ellentétet a különböző vallásokhoz vagy fajokhoz tartozók között.

A mi nemzedékünk, bár a technikai kultúrának szédületes fejlődését érthette meg, két világháborúnak borzalmai közepette fájdalmasan volt kénytelen érezni, hogy a technikai haladás nem mindenben szolgálta az igazi kultúrát. Az ember felemelése, jobbálevése helyett a féktelen emberi indulatok felszabadulása következett be, az ember

a technikának rabszolgája, sőt áldozata lett. Ember ember ellen, népek népek ellen fordultak és fordították egymás ellen vélt civilizációjuk vívmányait.

Ennek az általános elembertelenedésnek egyik legtragikusabb, minden keresztény szeretetet megcsúfoló fejezete volt az európai zsidóságnak egyetlen pusztulása, mely — éveken keresztül folyt antiszemita izgatás eredményeképp — a zsidóság millióit küldte a gázkamrákba és egyéb vesztőhelyekre. Éppen ezért készségesen kell segítőkéznek nyújtanunk most mindazoknak, akik, ha csak részleteiben is, az igazság és valódi emberszeretet érvényre segítését akarják megvalósítani, az ember felemelkedését és megbecsülését akarják kivívni, hogy a fentemlített események megismétlődését egyszer s mindenkorra lehetlenné tegyék. És örömmel üdvözljük és ismertetjük az alábbiakban katolikus szempontból azokat a pontokat, amelyek a Keresztények és Zsidók Nemzetközi Tanácsa Seelisbergben 1947-ben tartott konferenciájának eredményeképp gyakorlati módon óhajtják a fenti célt első lépésként megvalósítani. Munkánk annyival könnyebb, mert pillanatig sem lehet vitatott, hogy az antiszemitizmus soha sem táplálkozhatott az Egyház tanításából, hivatalos állásfoglalásából, hiszen anynyira világos, hogy minden, ami gyűlölködés, minden, ami felmentés az egyetemesen kötelező felebaráti szeretet parancsa alól akár faji, akár vallási szempontból, kizáró ellentétben van a katolikummal, a krisztusi tanítással.

Sajnos, tudjuk, hogy sorainkban voltak egyesek, akik nem nyitották meg fülüket az Anyaszentegyház tanítása számára, sőt nem átalották az Anyaszentegyházat az antiszemitizmus ellen való állásfoglalása miatt szidalmazni és rágalmazni. Sokan vagyunk, akik a keresztény életeszmeny magasságától — persze nemcsak ebben a kérdésben — még távol állunk. Ha tehát a zsidókkal kapcsolatos, történelmileg terhelt, gyűlölet ellen tehetünk valamit, máris kötelezettséggel találjuk magunkat szemben. Keresztényváltunknak nemcsak hogy nem lesz kára abból, ha törekszünk szemébe nézni az igazságnak s komoly követeléseket támasztunk elsősorban önmagunk ellen, hanem erre éppen keresztényváltunk kötelez.

Vegyük most sorra a seelisbergi pontokat:

EGYAMI URUNK. Tény az, hogy sok-sok szál köt össze bennünket az Ó-Szövetség népével, Izraellel, olyan szálak, amelyeket szétszakítani, ha csak mi voltunkat megtagadni nem akarjuk, nemcsak oktalanság volna, de nem is áll módunkban. Összeköt bennünket velük az Isten, akinek világos, tiszta fogalmát az őskinyilatkoztatásból Izraelen, az Ó-Szövetségen át örököltük. «Aki van», az Egyetlen, a Mindenható maga ismertette meg magát Izraellel és választotta ki arra, hogy ezt a

tiszta istenfogalmat megőrizze és továbbadja. Már a legelső szent könyvekben Isten világosan úgy áll elénk, mint az egész teremtés fölött álló, attól lényegileg különböző, egyetlen, mindenható Isten, minden teremtmény létbeszólítója, alkotója, teremtője. Hol van a világi kultúrában nagy teljesítményeket elért nagy ószövetségi népeknek, az asszíroknak, babiloniaiaknak isteneszméje Izrael Istenétől? Szomorú és naiv bálványozás. Hol marad Egyiptom a maga állatisteneivel, hol Hellas a maga emberformára megalkotott Olympos-lakóival? Izrael kezdettől fogva a legtisztább fenséges isteneszmet vallotta magáénak és ezt őrizte. Hitt a világ fölött álló Istenben és ezt adta tovább. Vallási életét irányító emberek végig egész történetén gondoskodtak róla, hogy a pogányság tengeréből fenyegető nagy kísértés ellenére se homályosulhasson el ez az isteneszme, úgy, hogy az Új-Szövetség átvehette a maga egészében, semmit sem kellett belőle elhagyni. Emberileg nem tudunk erre magyarázatot találni. Nem Izrael érdeme ez, de mégis az ő dicsősége is, mert kiválasztott eszköze volt az Istennek. És akiket az Isten alkalmasnak látott arra, hogy nagy terveit rajtuk keresztül valósítsa meg, nem érdemlik-e meg tőlünk, hogy ne csak az ajándékot vegyük át tőlük, hanem az ajándékot közvetítő is, ha másért nem, az ajándékozót, a megbízót, megbecsüljük.

KÖZÖS KINCSEINK AZ Ó-SZÖVETSÉG. Ennek a világ felett álló Istennek tanítása hangzik végig az egész Ó-Szövetségben. Ennek a szent, mindenható, mindentudó Istennek arca tekint reánk az Ó-Szövetségből. Csoda-e, ha a kereszténység szenteknek, a magáénak ismerte el kezdettől fogva azokat a könyveket, amelyek ezt az Istent vele megismertették, amelyek szent könyvei voltak az Ó-Szövetség választott népének? Csoda, ha kezdettől fogva védte őket és a keresztény időszámítás legelső támadóitól a legközelebbi múlt Isten-káromló tébolyodottjait védte azoknak szentségét, isteni eredetét? A maga Istenét védte bennük. Megértjük Faulhabert, aki a vihar közepette nem félt kimondani: «Kezet nyújtunk testvéreinknek, hogy közösen védelemzhessük az Ó-Szövetség szentkönyveit és, hogy a keresztény iskoláknak ezt a szent örökségét a német nép számára megőrizhessük». (Zsidóság, Kereszténység, Germánság, 24. l.)

Valóban, mi maradna meg keresztény hitünkben, ha kirántanók alóla az Ó-Szövetséget, «ha kiszakítanánk belőle az Ó-Szövetség monotheizmusát, dekalogusát, universalizmusát és az örökévalóságban való hitét?» (P. H. Lubac: *Israel et la foi chrétienne*, Fribourg, 1942. p. 11.) Nem szégyen nekünk bevallanunk, hogy a kereszténység az Ó-Szövetség alapjaira épült és le nem tagadhatja rokonságát, meg nem tagadhatja eredetét. «Ha a zsidóságnak mint vallásnak és a kereszténységnek

mint vallásnak egymáshoz való viszonyát vizsgáljuk, ennek a viszonyoknak megállapítására alig találunk kifejezőbb képletet, mintha azt mondjuk: Új-Szövetség és Ó-Szövetség úgy aránylanak egymáshoz, mint a fa a gyökeréhez, a virág a bimbóhoz, mint a férfikor a gyermekkorhoz, mint a teljesülés az ígérethez. A kereszténység magát a zsidó vallás legitím továbbfejlődésének, Istentől akart megkoronázásának s betetőzésének tartja. Azt vallja magáról, hogy a kereszténység nem egyéb, mint beteljesedett Messiás-hit, az ószövetségi kinyilatkoztatásnak megvalósulása». (Bangha-Iványi-Patak: Katolicizmus és zsidóság, 7–8. lap.) Amit már Szent Ágoston úgy fejezett ki: «Novum Foedus in Veteri latet Vetus in Novo patet — az Új-Szövetség benne rejtőzik az Ó-ban, az Ó az Újban bontakozik ki». Mindkettő ugyanannak az egy Istennek szava, mindkettőben ugyanaz a bölcs Isten vezet az emberiséget csodálatos tervszerűséggel a tipegő gyermekkor lépéseitől a férfikor beteljesedéséig.

JÉZUS ZSIDÓ SZÁRMAZÁSÚ VOLT. Összeköt bennünket a zsidósággal maga az Úr Jézus és az ő Szűz Anyja Mária. Az az Isten, aki az Ó-Szövetségben prófétái által szólott, «legutóbb, ezekben a napokban Fia által szólott hozzánk» (Zsid. 1,2.), mégpedig úgy, hogy elküldte Őt a zsidó Dávid király családjából származó Szűznek, Máriának gyermekeként. Amint hisszük, hogy Jézus az Isten fia, a mienkkel teljesen azonos emberi természetet vett fel, ugyanúgy hisszük, mert hinnünk kell, a Szentlélek Úristen tanúskodik mellette, hogy Jézus testi leszármazását tekintve zsidónak született, zsidó volt: «...a test szerint Krisztus is belőlük való» (Róm. 9,5.) «Júdából származott a mi Urunk» (Zsid. 7,4.). Az a vélemény, amely már a második század nagy eretnekenél, Celsusnál megtalálható, hogy Krisztus nem volt zsidó és amely azóta többször felmerült a történelem folyamán, mindenkor a leghatározottabb elítélésben részesült az Egyház részéről. A fajmítosz dilettáns teoretikusának, H. St. Chamberlainnak nézetét, hogy Jézus tulajdonképpen árja volt, mert Galileában, Jézus szűkebb hazájában túlnyomó részben árják laktak, amit A. Rosenberg a hitleri Németország egyik alapdogmájává tett meg, az Egyház mint a tényekkel nyíltan ellentétben álló, teljesen tudománytalan naivitást utasította vissza. És az Egyháznak soha sem volt oka félni az igazságtól, nem volt és nincs oka félni attól sem, hogy alapítója emberi természetét tekintve zsidónak született, és mint zsidó élt. Két evangélista is közli nemzetségtábláját, közülük az egyik (Szent Máté) Ábrahámig viszi vissza, a másik pedig (Szent Lukács) Dávidon és Ábrahámon keresztül Ádámgig, az első emberig. Akárhogyan akarjuk is magyarázni ezeket a nemzetségtáblá-

kat, biztos, hogy az evangélisták Jézus emberi származásának útját akarják adni. Mind a négy evangélista beszél életéről és le nem tagadhatjuk, hogy Jézus mint zsidó élt. Alávetette magát az Isten népe közé való beiktatás szertartásának, a körülmetélésnek és «a Törvény alattvalója lett» (Gal. 4,4.), egész életében megtartván a mózesi törvényt. Zsidó környezetben élt, zsidó-asszonyt nevezett édesanyjának, zsidók voltak testszerinti ős-atyái, zsidó várost nevezett az «ő városának» (Mt. 9,1.), megsiratta a zsidó nemzeti önérték büszkeségét, Jeruzsálemet (Luk. 19,41.), megjövendölve annak pusztulását. Zsidó nevet viselt — Jehoschua. Megengedte, hogy nevéhez szinte elválaszthatatlanul kapcsolódjék egy zsidó város neve, mintha csak ezáltal is minden kor gyermekének felelni akarna arra a kérdésre, honnan jött ő, «a názareti Jézus». Aon a nyelven beszélt, azon a nyelven mondotta el a világ, a mi üdvözítésünkre szolgáló tanítását, amely a zsidóknak volt a nyelve. Izrael fiaihoz intézte szavait, nekik beszélt az Isten országának titkairól, közöttük, velük vitte végbe csodatetteit, szerette őket. (Mt. 23,37.) És isteni jóságát, irgalmasságát nekik mutatta meg. Annyira a zsidó néphez kötötte a maga földi működését, hogy a leányáért hozzá könyörgő kánaáni asszonynak egyenesen azt mondta: «Én csak Izrael elveszett juhaihoz küldtettem». (Mt. 15,24.) És még mennyi bizonyosság volna felsorakoztatható, amelyek Jézus Krisztusnak zsidó származását tanúsítják. Láttukra magával ragad bennünket Pégyú lelkesedése: ...«Istenem! Mit tehetted Neked e nép, hogy minden népnél jobban szeretted? Mit tettek hát Neked a zsidók, ugyan mit tehetted Neked a zsidó nép, hogy válasszott néped lett? Mert íme, elárasztottad ezzel a kegyelemmel... Te vetted ki közülük az ivadékok hosszú sorát... A mindenek utolsóját, az utolsó prófétát, a szentek elsőjét: Jézust, *aki zsidó volt...* *Zsidó volt ő, egyszerű zsidó, zsidó mint ti, egy zsidó közületek. Úgy ismerték őt, mint ahogyan egy emberről mondják: Láttam a templomban... Ti láttátok szemének színét, hallottátok hangját. Ugyanabból a nemzetségből örök időkre...» (Le mystère de la Charité de Jeanne d'Arc.) Oly való tényekkel állunk szemben, amelyeket elfogadunk.*

AZ APOSTOLOK ZSIDÓK VOLTAK. Nem csodálkozhatunk rajta, ha a Dávid családjából származó, Izrael elveszett juhaihoz küldetett Krisztus, tanításának továbbadását, művének folytatását is zsidókra bízta. Zsidók voltak az apostolok is, a Tizenkettő, akiket Jézus Egyházának oszlopaivá tett meg. Zsidó volt nemcsak a nevük, nemcsak a népnek fiaiként születtek, hanem annak életét élték is. Nem úgy, hogy nem tudtak volna kiemelkedni a sovinizmus szűk kötöttségéből, de életük, a

Szentírás számos helye tanúsítja, mennyire népük fiaik voltak. Még az Úr Jézus halála után is eljártak imádkozni a jeruzsálemi templomba és együkük, az ifjabb Jakab «az Úr testvére» a mózesi törvény hűségese megtartása miatt a zsidók között is megkülönböztetett tiszteletnek és tekintélynek örvendett. Nem szégyelték ők zsidóvoltukat és egyetlen egyről sem tudunk közülről, hogy hajlandóságot mutatott volna annak elhallgatására, vagy pláne megtagadására. Szent Pál, aki pedig olyan határozottan állítja a maga apostol-voltát (1 Kor. 9.) és akinél többet ember nem tett az Úr Krisztus ügyéért, még élete végefelé is büszke önérettel vallja magát zsidónak: «Zsidó ember vagyok». (Ap. csel. 21,39.) Milyen imponáló önérettel szól a korintusiakhoz: «Zsidók ők? Én is! Izraeliták ők? Én is! Ábrahám ivadékai? Én is!» (2 Kor. 11,12.) Krisztus szolgálata és szeretete nem követelte tőle, hogy megtagadja fajtáját. Milyen bensőségesen nyilatkozik meg ez a népe iránt érzett szeretet: «Igazat mondok Krisztusban, nem hazudom. Hiszen azt kívánám, hogy magam legyek átkozottként távol Krisztustól testvéreimért, testszerint való rokonaimért, az izraelitákért» (Róm. 9,1–3.) és «szívemből kívánom és könyörgök Istenhez az ő üdvösségükért». (Róm. 10,1.)

ZSIDÓK VOLTAK AZ ELSŐ KERESZTÉNYEK IS. Zsidók között folyt le magának az Úr Jézusnak működése, «Izrael elveszett juhaihoz» küldetett, zsidók voltak első hallgatói nemcsak, hanem zsidók voltak első hívei is, zsidók voltak az első keresztények, az Egyház első tagjai. Az Úr Jézus mennybemenetelekor az Egyháznak Galileában több mint 500 tagja volt (1 Kor. 15,6.), Jeruzsálemben pedig mintegy 120. (Ap. csel. 1,15) Mind zsidók. A püünkösdi csodára megtért 3000 ember is (Ap. csel. 2,41.) az ünnepre mindenünnen Jeruzsálemben zarándokolt zsidók sorából került ki. Zsidók voltak mindazok, akikkel «az Úr naponta növelte az üdvözülendők számát» (Ap. csel. 2,47.), hiszen csak Kornelius volt az első nem zsidó, akit az Egyházba felvettek (Ap. csel. 10.), márpedig az «Úrban hívó férfiak és nők sokasága egyre növekszik vala». (Ap. csel. 5,14.)

Az apostolok térítő munkássága következtében is sokan csatlakoztak az Egyházhoz a zsidók közül. (Ap. csel. 14,1, 17, 12.) stb.) A zsidó vallásra épülő Egyház tehát valóban zsidók között tette meg az első lépéseit és a zsidóság vezetésével indult el világhódító útjára.

Nem beszél-e világosan mindenki számára érthető módon az Egyházat dajkáló édesanyáról, ennek az édesanyának útravaló tanításáról, búcsúcsókjáról magának az Egyháznak múltja és jelene. Az első keresztények, akik hosszabb időn keresztül egészen a zsidó nép körében és módján éltek a maguk életét és «nem szűntek meg hívó, vallá-

sos zsidók lenni» (Kirsch: Kirchengeschichte I. p. 89.) és a jelen, amely most is örzi és használja a zsidóságból átvett kincseket életében, liturgiájában.

ELVETETTE-E IZRAEL JÉZUST? Ezek után természetesen felmerül a kérdés. Mi hát a helyzet? Elvetette-e Izrael a közötté, az ő üdvözítésére megjelent Messiást? Hagyományosan és a legszélesebb rétegekben meggyökeredzett felfogás kétségtelesen azt tartja, hogy Izrael nem fogadta el Jézus személyében a Messiást, elfordult tőle, elvetette őt. Ha azonban hűségesen nyomom követjük az Úr Jézus működését népe között és ha nem hagyjuk figyelmen kívül, hogy első hívei — és nem kis számú hívei — zsidók voltak, hogy az Egyház a zsidó nép köréből és zsidókkal indult világot hódító útjára, a válasz nem látszik olyan természetesnek és megfogalmazása nem tűnik egészen szabatosnak.

Nem követhetjük okfejtésünkben azokat (pl. Jules Isaac), akik az evangéliumok és egyéb szentkönyveink tekintélyét és megbízható szavahihetőségét nem fogadják el maradék nélkül. Katolikus szempontból a kérdés csak a szentkönyveken keresztül vizsgálható. Határozottak Szent János szavai: «tulajdonába jöve, de övéi őt be nem fogadják». (Ján. 1,11.) Kétségtelen, hogy tulajdona, övéi, elsősorban Izrael népe volt. De melyik volt ez az Izrael népe? Szent Pál azt mondja: «Jeruzsálem lakói és főbbjei el nem ismerték őt». (Ap. csel. 13,27.) Valóban, ez a történeti valóság, mert Izraelnek, a zsidóknak ekkor már csak egy része lakott Palesztinában. A diaspora, az asszír és babiloni fogság szétszórta őket a nagyvilágba. Egészen nyugodtan állíthatjuk tehát, hogy a zsidóknak egy nem kis része még csak nem is ismerte Jézust. De nem terjeszthető ki ez az elutasító magatartás a Palesztinában, sőt még Jeruzsálemben lakó zsidók egyetemére sem. Hány-szor találkozunk az evangéliumokban ilyen kifejezésekkel: «nagy tömeg kísérte őt», «a tömeg csüngött ajkán», «sokan hittek Őbenne».

Tény az, hogy Jézus többször utal hallgatósága megnemértésére. Tény az is, hogy sokan nem hittek benne, sőt mondhatjuk azt is, hogy a zsidó nép összessége nem ismerte fel Krisztusban az emberek üdvözítésére küldött Messiást, sem az Úr Jézus földi életében, sem azóta az évszázadok útján. Ezt a zsidó Klausner is elismeri (Jesus von Nazareth S. 7.). Tény az is, hogy a zsidók ismételen akadályozni törekedtek az evangélium terjedésének útját. Szent Pálnak többször is éreznie kellett fajtestvérei megnemértését, sőt ellenségeskedését. (Ap. csel. 13,50; 14,18; 17,5; 17,13 stb.) De tény az is, hogy végig a történelem folyamán, kezdve az Úr Jézus idejétől a mai időkig, voltak és nem kevesen voltak a zsidók között, akik felismerték a názáreti Jézusban a világ üdvözítőjét.

Ha tehát zsidók voltak is, akik megtagadták és elvetették Jézust, nem voltak «a zsidók». Általánosítani és a vádat kiterjeszteni az utókorra is, enyhén szólva, legalábbis igazságtalanság volna és meghamisítása a tényeknek. A kollektív felelősségrevonás sohasem volt katolikus gondolat. «Aki vétkezik, az hal meg. A fiú nem viseli atyja gonoszságát és az atya nem viseli fia gonoszságát; az igaznak igazsága őrajta leszen és az istentelennek istentelensége őrajta leszen». (Ez. 18,20.) Ez volt már az Ó-Szövetség törvénye, Krisztus Urunk pedig nem felbontani jött a törvényt, hanem beteljesíteni és tökéletesíteni. (Mt. 5,17.)

AZ ISTEN-GYLKOSSÁG VÁDJA. A legszörnyűbb vád, amely Izrael ellen elhangzott és amellyel a feleje viharzó gyűlöletnek, — legalábbis kifelé — megokolását, sőt jogosultságát akarják alátámasztani, az Isten-gyilkosság vádja. A zsidók megölték Krisztust, a földre leszállott Istenembert — mondják. Le nem tagadható tény, hogy zsidóknak nagy szerepük volt az Úr Jézus elítéltetésében.

Joggal kérdezhetjük azonban: Kik voltak azok a zsidók, akiknek tevékeny részük volt az Úr Jézus keresztjuttatásában? Vajon a papi fejedelmek és a nép vénei és Jeruzsálem lakói képviselhették-e a zsidó nép összességét, nyilatkozhattak és cselekedhettek-e egész Izrael nevében, az elkövetkezendő zsidók nevében is, akiknek semmi közük sem volt a Jézus-perhez?

Nem szabad figyelmen kívül hagyni a teljes igazság kedvéért azt sem, hogy az ítéletet a római Pilátus mondotta ki és azt római katonák hajtották végre római módon. Ha zsidók voltak is az értelmi szerzők és előkészítők, Pilátusnak még mindig módjában lett volna mentegetődző kézmósa helyett ellenállni, ha hatalomföltétele és gyáva gerinctelensége nem lett volna nagyobb igazságszereteténél.

Nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy azok, akik részesek voltak Jézus halálában, nem ismerték fel Őbenne a nekik, a világ számára küldött Szabadítót. Már Szent Péter szükségesnek tartja megemlíteni, hogy tudatlanságból cselekedtek. (Ap. csel. 3,17.) Szent Pál pedig: «Ha ismerték volna, sohasem feszítették volna keresztre a dicsőség királyát». (Kor. I. 2,8.)

Az Isten-gyilkosság vádjának emlegetésénél nem szabad megfeledkeznünk arról az igazságról sem, amely szent hitünknek egyik alaptétele, hogy Krisztus Urunk elsősorban nem azért halt meg, mert a főpapok és a nép vagy Pilátus halálra ítélték, hanem meghalt az emberiség, minden ember bűnéért. Már Izaiás beszél «a fájdalmas emberéről», aki «a mi gonoszságainkért sebesített meg, a mi bűneinkért töretett össze». (Iz. 53,5.) A bűn miatt, «amelyben mindnyájan vétkeztek» (Róm 3,23.) az Úr Isten haragja lesújtott minden

emberre és mindnyájan adósai lettünk a nagy Istennek. Az Úristen azonban végtelen irgalmasságában megadta a büntől való szabadulás lehetőségét, de ennek ára az Úr Jézus volt, «aki a mi bűneinket maga elviselte testében a fán». (1 Pét. 2,24.) A bűn miatt Isten «tulajdon fiát sem kímélte, hanem odaadta értünk mindnyájunkért» (Róm. 8,32.); Krisztus «odaadott a mi bűneinkért». (Róm. 4,25.) Az Isten-gyilkosság szörnyű vádja tehát nem a zsidók, nem Pilátus, hanem mindnyájunk ellen szól.

ELVETETTE-E ISTEN AZ Ó NÉPÉT? Szent Pál felel a kérdésre: «Szó sincs róla! Hiszen én is izraelita vagyok, Ábrahám ivadéka Benjamin törzséből való. Az Isten nem taszította el népét, melyet eleve megismert a magáénak». (Róm. 11,1–2.) Az ószövetségi értelemben való kiválasztottság megszűnt. «Izraelit Krisztus halála után Isten elbocsátotta a kinyilatkoztatás szolgálatából». (Faulhaber i. m. 14. l.) Maga az Úr Jézus mondja: «Mondom nektek, elvételik az Isten országa és olyan népnek adatik, mely meghozza annak gyümölcsét». (Mt. 21,43.) A test szerint, a leszármazás szerint való kiválasztottság megszűnt. Izrael megszűnt Isten választott népe lenni olyan értelemben, hogy ő a kinyilatkoztatásnak őrzője és hordozója, hogy az ő vallása az, amellyel Istennek a neki kijáró és neki kedves tiszteletet meg kell adni. Ezt a szerepet a mi hitünk szerint átvette az Egyház. Minden érv, amellyel a római katolikus vallásunk igaz voltát bizonyítjuk, bizonyítja ezt is. «Izrael törekedvén a megigazulás törvényére, nem jutott el a megigazulás törvényére. Miért? Mert nem a hit, hanem a cselekedetek által akarta elérni. Megbotlottak a botlás kövében, amint meg van írva: Ime, Sionban leteszem a botlás követ és a botrány szikláját és senki sem szégyenül meg, aki hiszen Benne». (Róm. 9,31–33.) A leszármazás szerint való kiválasztottság helyébe a hit szerint való kiválasztottság lépett: «Nem mind izraelita, aki Izraelből származik és nem mindnyájan gyermekei azért, mert Ábrahámnak leszármazottjai. Más szóval nem ezek, kik a testnek gyermekei, gyermekei az Istennek, hanem az ígéretnek gyermekei mennek ivadékszamba» (Róm. 9,6–8.), «amilyenek mi vagyunk, kiket meghívott, nemcsak a zsidók, hanem a pogányok közül is». (Róm. 9,24.) Ebből az ígéretből természetesen Izrael nincs kizárva: «nincsen ugyanis különbségtétel zsidó és görög között; mert ugyanazon egy Uruk van mindnyájunknak, aki gazdag mindazok iránt, kik őt segítségül hívják. Mert mindenki, aki segítségül hívja az Úr nevét, üdvözülni». (Róm. 10,12–13.) A leszármazás szerint való kiválasztottság helyébe a hit szerint való választottságnak lépése tehát semmiképpen sem jelenti Izrael fiainak, sőt nem jelenti Izraelnek mint népnek

elvetését sem. Nem megvetett, az Istentől elátkozott és szenvedésekre kárhoztatott nép tehát ők. «Kérdelem már most! Vajjon úgy botlottak-e meg, hogy végleg elesetek? Semmiképpen sem». (Róm. 11,11.) Sőt a zsidó nép mint egykor kiválasztott nép, az ősöknek adott ígéretre és áldásokra való tekintettel az Istennek kedveltjei. «Ők, az evangéliumot tekintve, ellenségek ugyan a ti javatokra, a kiválasztottságot tekintve azonban igen kedvesek az ősök kedvéért. Az Isten ugyanis nem bánja meg adományait és hívását» (Róm. 11,28–29). Izrael mint nép nem fogadta el a Messiást, de győzfelettük az Isten irgalmassága, Jézusnak a mennyei Atyát megkérelő imádsága: «Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek». (Mt. 23,34.) Szent Pál határozott tanítása szerint Izrael meg fog térni az Úr Jézushoz, mert az eltévelyedés Izraelben csak részlegesen következett be, addig, amíg a pogányok egyetemessége be nem lép és így majd egész Izrael üdvözül.

GYŰLÖLET ÉS BOSSZÚ HELYETT SZERETET. Szent Pál tanítása szerint a zsidók eltévelyedéséből üdvösség támadt a pogányoknak, a nem zsidóknak. Milyen messze van tehát Krisztustól, a katolikumtól az a lelkiület, amely azt gondolja, hogy gyű-

lökődéssel szolgálja az Istent. Minden tisztátalan indítékból táplálkozó és forrászó önámításnak szól az Úr Krisztus szava: «Ha nem fogja felülmúlni a ti igazságtok az írástudókét és farizeusokét, be nem mentek a mennyek országába». (Mt. 5,20.) Krisztus igazsága pedig a szeretet, a felebaráti szeretet nagy törvénye, amely egyformán szól kereszténynek és zsidónak és amely alól senki sem adhat nekünk felmentést, mert az Isten parancsolja. Az önmagukat igazolni akaró magabizóknak pedig szóljanak Szent Pál szavai: «Ha az egyik másik ág le is törött, és te vadolajfa létedre beojtattál közéjük s így részese lettél az olajfa gyökerének és dús nedvének, ne kérkedjél az ágak ellenében... Ne légy tehát fennhéjázó, hanem félj. Mert, ha az Isten nem kegyelmezett meg a termézetes ágaknak, neked sem fog megkegyelmezni». (Róm. 11,18–21.)

¹Nyomtatott füzet. 1–23 oldal. „«Nihil obstat». Dr. Carolus Gigler, m. p., censor praeses. No. 8722/1948. «Imprimatur», Strigonii, die 27. decembris 1948. Dr. Johannes Drahos m. p., vicarius generalis. A piarista tartományfőnök 594/1949. sz. engedélyével”. A füzetet P. Albert István piarista írta.

A VIGILIA KIADÓ ÚJÉVI AJÁNLATA 20% kedvezménnyel

Újdonságok:

<i>Walter Kasper</i> : Ferenc pápa – a gyengédség és a szeretet forradalma.....	2.300,-...1.840,-
<i>Alois testvér</i> : Taizé ma.....	2.400,-...1.920,-
<i>Notker Wolf</i> : Életszabályok – a Tízparancsolat.....	2.800,-...2.240,-
Karácsony titka.....	3.200,-...2.560,-
A csend történései. <i>Szakralitás, Biblia a mai magyar irodalomban és művészetben</i>	2.900,-...2.320,-
<i>Teréz Anya</i> : Ahol szeretet van, ott az Isten.....	3.800,-...3.040,-
<i>Notker Wolf</i> : Ne nyugtalankodjék a szívetek!.....	2.800,-...2.240,-

További akciós könyvek:

<i>Teréz Anya</i> : Jöjj, légy a világosságom!.....	3.000,-
XVI. <i>Benedek</i> : Isten velünk van minden nap.....	2.000,-
<i>Hans Joas</i> : A hit választása.....	2.000,-
Az ismeretlen Rónay György.....	1.800,-
<i>Elisabeth Kübler-Ross</i> – <i>David Kessler</i> : Élet-leckék.....	2.500,-
<i>Timothy Radcliffe</i> : Vesd bele magad!.....	1.500,-
<i>Timothy Radcliffe</i> : Miért vagyok keresztény?.....	1.200,-
<i>Timothy Radcliffe</i> : Miért járunk misére?.....	1.200,-
<i>Lukács László</i> : Az Ige asztalánál.....	1.000,-
Karácsony fényei.....	1.800,-

Megvásárolható vagy megrendelhető a *Vigilia* Kiadóhivatalban és a honlapunkon:

1052 Budapest, Piarista köz 1. IV. em. 420.

Telefon: 36-1-317-7246; 36-1-486-4443; Fax: 36-1-486-4444;

E-mail: vigilia@vigilia.hu; Honlap: www.vigilia.hu